

МИРОВА УГОДА ЯК ПРАВОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ ВРЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО СПОРУ ЗА УЧАСТІ СУДДІ

SETTLEMENT AGREEMENT AS A LEGAL RESULT OF THE SETTLEMENT OF A BUSINESS DISPUTE WITH THE PARTICIPATION OF A JUDGE

Олюха В.Г., д.ю.н., доцент,
провідний науковий співробітник

*Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Мамутова Національної академії наук України»*

Гудіма Т.С., д.ю.н.,
старший дослідник, заступник завідувача відділу

*Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Мамутова Національної академії наук України»*

Стаття присвячена вивченню особливостей укладення мирової угоди за наслідками процедури врегулювання спору за участі судді. Все частіше господарські суди на практиці використовують цей спосіб вирішення спору. Це обумовлено тим, що внаслідок застосування процедури врегулювання спору за участі судді відбувається значна процесуальна економія. Спир вирішується на безконфліктній основі за посередництва судді, але самими сторонами. Одним із найдоцільніших правових засобів опосередкування досягнутих у такий спосіб домовленостей є мирова угода.

Особливості процедури врегулювання спору за участі судді, які полягають у тому, що сторони визначають умови майбутньої угоди за активної участі судді-доповідача; узгодження умов майбутньої угоди її укладання та подання спільної заяви до суду про її затвердження відбуваються коли господарська справа зупинена; процедура розгляду заяви про затвердження мирової угоди відбувається після відновлення провадження у справі у ході попереднього судового засідання; під час проведення процедури врегулювання спору за участю судді жодної фіксації цієї процедури не відбувається; необхідність визначення майбутніх домовленостей у короткі терміни обумовлюють і певні особливості в укладенні мирової угоди. Важливою є чітка фіксація досягнутих сторонами домовленостей у тексті мирової угоди, висока організованість сторін при виробленні умов майбутньої мирової угоди. Обґрунтовано недоцільність відмови від письмової форми мирової угоди або укладення її у спрощений спосіб. Також досліджена сутність процедури врегулювання спору за участю судді в господарському судочинстві. Вона полягає в наступному: це спеціальна судова процедура, специфіка якої у тому, що після зупинення провадження у справі на етапі попереднього судового розгляду, сторонами даного спору на засадах добровільності та конфіденційності здійснюється пошук шляхів мирного врегулювання спору за допомогою судді господарського суду, який спрямовує хід цієї процедури та забезпечує її дотримання сторонами, а також надає іншу передбачену законодавством допомогу сторонам у врегулюванні конфлікту.

Ключові слова: господарський процес, врегулювання спору за участі судді, мирова угода, медіація.

The article focuses on the peculiarities of concluding an settlement agreement following the dispute resolution procedure involving a judge. Commercial courts are increasingly using this method of dispute resolution in practice. This is due to the fact that the use of the dispute resolution procedure with the participation of a judge results in significant procedural savings. The dispute is resolved on a non-conflict basis with the mediation of a judge, but by the parties themselves. One of the most appropriate legal means of mediating agreements reached in this way is a settlement agreement.

The peculiarities of the dispute settlement procedure involving a judge are that the parties determine the terms of the future agreement with the active participation of the judge rapporteur; the parties agree on the terms of the future agreement and submit a joint application to the court for its approval when the commercial case is suspended; the procedure for consideration of the application for approval of the settlement agreement takes place after the resumption of the proceedings in the course of the preliminary court hearing; during the dispute settlement procedure involving a judge, no record of this procedure is made. It is important to clearly record the agreements reached by the parties in the text of the settlement agreement, and to ensure that the parties are highly organized when developing the terms of a future settlement agreement. The inexpediency of abandoning written form or concluding it in a simplified manner is justified. The essence of the dispute resolution procedure involving a judge in commercial proceedings is also investigated. It consists of the following: this is a special court procedure, the specifics of which is that after the proceedings in the case have been stopped at the stage of the preliminary trial, the parties to this dispute, on the basis of voluntariness and confidentiality, search for ways to peacefully settle the dispute with the help of a judge of the commercial court, who directs the course of this procedure and ensures its compliance by the parties, as well as provides other legal assistance to the parties in resolving the conflict.

Key words: commercial proceedings, dispute resolution with the participation of a judge, settlement agreement, mediation.

Постановка проблеми. Процедура врегулювання господарського спору за участі судді є доволі новим процесуальним інститутом. За допомогою судді-доповідача, який виступає своєрідним неупередженим посередником, сторони справи можуть самостійно врегулювати спірні відносини та визначити шляхи вирішення спору. Одним із доцільних правових засобів оформлення досягнутого компромісу між сторонами є мирова угода. Вона може укладатись на будь-якій стадії судового процесу, але під час процедури врегулювання спору за участі судді вона має свої особливості, що впливають на процес вироблення її умов, оформлення та затвердження судом. Проте належної уваги з боку науковців до цього питання не простежується.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комплексне дослідження мирової угоди в господарському процесі

в сучасних умовах провів П.О. Попков у своїй дисертації «Мирова угода в господарському процесі» (2019). Проте мирова угода як наслідок досягнення компромісу у процедурі врегулювання спору за участі судді ним не досліджувалась. Аналіз перспектив запровадження інституту врегулювання спору за участі судді здійснила Н.О. Петренко. Дослідження особливостей розвитку та застосування такого альтернативного способу вирішення спору, як врегулювання спору за участю судді в господарському судочинстві провели Н.Ф. Ментух та Т.І. Созанська. Вивчення зарубіжного досвіду, характерних ознаки, принципів врегулювання спору за участі судді, а також напрямів вдосконалення цього процесуального інституту здійснила у своїх статтях І. В. Гопанок.

Виділення не вирішених частин загальних проблем. Проте особливості укладення мирової угоди

в процесі проведення врегулювання спору за участі судді у господарському процесі до цього часу не проводились.

Метою статті є окреслення особливостей укладення мирової угоди внаслідок проведення процедури примирення за участі судді, обумовлених правовою природою інституту врегулювання спору за участі судді.

Результати дослідження. Для досягнення мети нашого дослідження необхідно детальніше зупинитись на розумінні сутності категорії «врегулювання спору за участі судді».

О.С. Можайкіна вважає інститут врегулювання спору за участю судді одним із видів (моделей, типів) медіації [1]. З цією позицією погодитись важко хоча би з тих підстав, що суддя у господарському процесі має зовсім інші повноваження ніж медіатор. Крім того процедура медіації та врегулювання спору за участю судді істотно різняться, оскільки медіація – це позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, а врегулювання спору за участі судді є судовою процедурою.

На думку Л. Д. Романадзе інститут врегулювання спору за участю судді є гібридною примирювальною процедурою, що не є медіацією [2]. Безумовно, така судова процедура спрямована на примирення сторін на основі взаємних поступок та компромісів, вона не є медіацією, але чи можна вважати її гібридною примирювальною процедурою? На наш погляд – ні з огляду на те, що такий підхід зводить на другий план те, що це хоча і специфічна, але все ж таки судова процедура. Тому більш вірним вбачаємо підхід тих науковців, які розглядають процедуру врегулювання спору за участі судді спеціальною судовою процедурою, спрямованою на врегулювання спірних відносин на основі спільної згоди сторін. «Процедура врегулювання спору за участю судді є спеціальною судовою процедурою, яка дозволяє судді, в провадженні якого знаходиться справа, брати участь у врегулюванні спору сторін до початку розгляду справи по суті і за взаємною згодою.» [3].

Н.О. Петренко врегулювання спору за участю судді розглядає як «спосіб вирішення справи яка перебуває на вирішенні в суді (по якій відкрито провадження) за участю судді-доповідача, який ґрунтується на принципах добровільності та конфіденційності і спрямований на мирне врегулювання справи між сторонами.» [4, с. 75]. Майже аналогічне визначення пропонують Н.Ф. Ментух та Т.І. Созанська, які врегулювання спору за участю судді розглядають як «спосіб вирішення справи, яка перебуває на вирішенні в суді (у якій відкрито провадження) за участю судді-доповідача, який ґрунтується на принципах добровільності та конфіденційності і націлений на мирне врегулювання справи між сторонами.» [5, с. 102].

З висловленою вказаними вченими думкою про те, що ця процедура є способом вирішення справи не можливо, адже врегулювання спору за участю судді не завжди призводить до вирішення справи в цілому. Так, пункти 1, 2, 3 ч. 1 ст. 189 ГПК України визначають ситуації коли сторони не знаходять шляхів до примирення: а) сторона може подати заяву про припинення врегулювання спору за участю судді; б) можуть закінчитися строки врегулювання спору за участю судді; в) суддя у разі затягування врегулювання спору будь-якою із сторін може припинити цю процедуру.

Крім того, навіть тоді коли сторони знайдуть шляхи розв'язання суперечностей мирним шляхом справа на етапі примирення за участі судді не завершується, а лише створюються передумови для її припинення, оскільки необхідні для закриття провадження у справі судові рішення суд буде приймати в підготовчому провадженні після поновлення розгляду справи, а не у процедурі судового примирення.

З аналізу п. 4 ч. 1 ст. 189 ГПК України виходить, що законодавець пропонує такі варіанти у разі досягнення

позитивного результату після проведення процедури врегулювання спору за участі судді: а) сторони можуть укласти мирову угоду та звернутись до суду із спільною заявою про її затвердження судом; б) позивач може відмовитися від позову; в) позивач може подати заяву про залишення позову без розгляду; г) відповідач може визнати позовні вимоги. При чому такі результати є підставою для винесення ухвали про припинення врегулювання спору за участю судді і поновлення провадження у справі. Тобто має місце певна поетапність судової процедури. На першому етапі, у процедурі врегулювання спору за участі судді досягається компроміс, здійснюються сторонами або однією із сторін дії щодо подання відповідних документів, а на другому етапі, після поновлення розгляду справи відбувається остаточне її вирішення шляхом прийняття судом необхідного судового рішення.

І.В. Гопанок розуміє врегулювання спору за участю судді в господарському судочинстві «як альтернативний спосіб вирішення (розв'язання) спору, що перебуває у провадженні відповідного господарського суду, який передбачає пошук сторонами даного спору на засадах добровільності та конфіденційності можливих шляхів примирення та залагодження спірної ситуації за допомогою судді господарського суду, який спрямовує хід процедури та надає згідно закону іншу допомогу сторонам, втім не реалізує свої юрисдикційні повноваження і не вирішує спору по суті.» [6, с. 20].

Це визначення відображає основні ознаки інституту врегулювання спору за участю судді і з ним можна погодитись в цілому. Проте з підходом за яким суддя під час цієї процедури не реалізує свої юрисдикційні повноваження погодитись не можна з таких міркувань.

Дійсно, перехід до процедури примирення відбувається після зупинення справи і здійснення розгляду справи по суті припиняється, але сторони та суддя-доповідач виконують певні активні дії, що мають забезпечити досягнення такого результату як примирення сторін спору у встановленій ГПК України формі (відкриті або закриті наради). При цьому відкриті наради суддя проводить за участі всіх сторін, а закриті наради з кожною із сторін окремо.

Законодавець наділяє суддю певними правами та обов'язками, що спрямовані на досягнення у кінцевому підсумку певного результату. Наприклад, на суддю покладається повноваження з роз'яснення сторонам мети, порядку проведення врегулювання спору, прав та обов'язків сторін. Під час проведення спільних нарад суддя з'ясовує підстави та предмет позову, підстави заперечень, роз'яснює сторонам предмет доказування щодо категорії спору, який розглядається, пропонує сторонам надати пропозиції щодо шляхів мирного врегулювання спору та здійснює інші дії, спрямовані на мирне врегулювання сторонами спору. Суддя може запропонувати сторонам можливий шлях мирного врегулювання спору. При цьому йому заборонено надавати конкретні юридичні поради та рекомендації і проводити оцінку доказів. Саме суддя має забезпечити дотримання конфіденційності та добросовісного використання сторонами процедури примирення. Також необхідно додати, що початок процедури примирення та її закінчення відбувається згідно з ухвалами, які приймає суддя. У разі досягнення цілей процедури примирення за участі судді сторони мають надати своєму рішенням певну правову форму.

Таким чином, суддя в цій процедурі хоча і виступає певною мірою як посередник, але має владні юрисдикційні повноваження, а процедура примирення здійснюється у формі, встановленій процесуальним законодавством. Цим до речі відрізняється правове положення судді як примирителя сторін спору від медіатора, який не має повноважень, що перелічені вище.

З урахуванням викладеного, процедура врегулювання спору за участю судді в господарському судочинстві –

це спеціальна судова процедура, специфіка якої полягає у тому, що після зупинення провадження у справі на етапі попереднього судового розгляду, сторонами даного спору на засадах добровільності та конфіденційності здійснюється пошук шляхів мирного врегулювання спору за допомогою судді господарського суду, який спрямовує хід цієї процедури та забезпечує її дотримання сторонами, а також надає іншу передбачену законодавством допомогу сторонам у врегулюванні конфлікту.

Законодавець, як вже зазначалось вище, надає сторонам декілька моделей мирного врегулювання спору. Найбільш доцільним нам видається укладення сторонами мирної угоди. Відповідно до ч. 1 ст. 192 ГПК України, мирова укладається сторонами з метою врегулювання спору на підставі взаємних поступок і має стосуватися лише прав та обов'язків сторін. У мирній угоді сторони можуть вийти за межі предмета спору за умови, якщо мирова угода не порушує прав чи охоронюваних законом інтересів третіх осіб. Згідно ч. 2 ст. 192 ГПК України, сторони можуть укласти мирову угоду і повідомити про це суд, зробивши спільну письмову заяву, на будь-якій стадії судового процесу. Але укладення мирної угоди на етапі врегулювання спору за участю судді має певну специфіку, обумовлену особливостями, які наведені вище. Проте ця специфіка не змінює правової природи мирної угоди. Наприклад, сторони укладаючи мирову угоду як на етапі врегулювання спору за участі судді, так і на будь-якому етапі не вирішують спору, не здійснюють правосуддя, а лише визначають певні дії, які та чи інша сторона угоди має вчинити і на цій основі досягають врегулювання спору. Господарському суду надано право відмовити у затвердженні мирної угоди у наступних випадках: 1) умови мирної угоди суперечать закону або порушують права чи охоронювані законом інтереси інших осіб, є невиконуваними; або 2) одну із сторін мирної угоди представляє її законний представник, дії якого суперечать інтересам особи, яку він представляє (ч. 5 ст. 192 ГПК України).

Судова практика господарських судів конкретизує ці законодавчі положення. Наприклад, в ухвалі Господарського суду Рівненської області від 21 грудня 2022 року у справі № 918/930/22 суд зазначається, що «умови мирної угоди мають бути викладені чітко та недвозначно з тим, щоб не виникало неясності і спорів з приводу її змісту під час виконання. Господарський суд не затверджує мирову угоду, якщо вона не відповідає закону, або за своїм змістом є такою, що не може бути виконана у відповідності з її умовами, або якщо така угода остаточно не вирішує спору чи може призвести до виникнення нового спору. Мирова угода не може вирішувати питання про права і обов'язки сторін, які можуть виникнути у майбутньому, а також стосуватися прав і обов'язків інших юридичних чи фізичних осіб, які не беруть участі у справі або, хоча й беруть таку участь, але не є учасниками мирної угоди. Укладення мирної угоди неможливе і в тих випадках, коли ті чи інші відносини твердо врегульовано законом і не можуть змінюватись волевиявленням сторін.» [7].

Під час врегулювання спору за участі судді дотримання наведених вимог може контролюватись суддею-доповідачем під час проведення як спільних нарад із сторонами, так і під час проведення закритих нарад. Мається на увазі, що спочатку сторони, обговорюватимуть умови майбутньої мирної угоди, а вже згодом викладатимуть їх у письмовому вигляді. Суддя може пропонувати можливі шляхи мирного врегулювання спору та здійснювати інші дії, спрямовані на мирне врегулювання спору. Такими можуть бути і дії судді з оцінки перспектив затвердження судом мирної угоди. Певною проблемою тут може бути, встановлена законодавцем заборона для судді надавати сторонам юридичні поради та рекомендації. Проте така заборона щодо мирної угоди полягає в тому, що суддя-доповідач не буде самостійно пропонувати сторонам

умови майбутньої мирної угоди та не буде консультивати їх у цьому, але він може навести їм практику господарських судів щодо затвердження або ж відмови у затвердженні мирної угоди. Також суддя не позбавлений права задавати сторонам питання і цим допомогти їм з'ясувати зміст майбутньої мирної угоди.

Такі дії судді є важливими з огляду на те, що законодавець визначив певну розірваність у процедурі оформлення та припинення провадження у справі на основі самостійного врегулювання спору самими сторонами на цьому етапі судової процедури. Так, для припинення провадження на основі мирної угоди спочатку сторони разом із суддею-доповідачем узгоджують майбутні умови мирної угоди, потім оформлюють її у письмовому вигляді та підписують, а далі подають суду разом із мирною угодою спільну заяву про її затвердження. Такі процесуальні дії сторін є підставою для винесення ухвали суддею, що провів процедуру мирного врегулювання спору про припинення врегулювання спору за участю судді та про поновлення провадження у справі. Затвердження ж мирної угоди відбувається вже у ході підготовчого провадження в яке «повертаються» сторони. На всіх інших стадіях судового процесу такої розірваності не відбувається. Тому вкрай важливо чітко визначати умови мирної угоди під час врегулювання спору за участі судді.

Наступна особливість процедури врегулювання спору за участі судді полягає у тому, що законодавцем встановлена заборона використовувати портативні аудіотехнічні пристрої, а також здійснювати фото- і кінозйомку, відео-, звукозапис. Також під час проведення врегулювання спору за участю судді протокол наради не ведеться та не здійснюється фіксування технічними засобами. Все це також вимагає необхідності сторонам визначати умови мирної угоди чітко, конкретно та недвозначно, а потім конкретно відображати їх в тексті цього документу. Законодавець слушно встановив письмову форму для спільної заяви сторін про затвердження мирної угоди та для самої мирної угоди. При цьому мирова угода має укладатись не просто письмово, а як єдиний документ.

В науковій літературі робилась пропозиція про відхід від письмової форми мирної угоди. П.О. Попков пропонує виділяти такі форми мирних угод: а) письмова, б) усна, електронна, в) спрощена. Він вважає, що мирова угода може бути укладена в усній формі шляхом фіксації її змісту у протоколі судового засідання, а також у додатку до протоколу у вигляді технічного запису судового засідання або в спрощений спосіб шляхом обміну листами, факсограмами, телеграмами, телефонограмами. З його пропозицією можна погодитись частково з наступних міркувань [8, с. 85].

Згідно частини 8 ст. 188 ГПК України під час проведення врегулювання спору за участю судді протокол наради не ведеться та не здійснюється фіксування технічними засобами. Також під час врегулювання спору за участю судді забороняється використовувати портативні аудіотехнічні пристрої, а також здійснювати фото- і кінозйомку, відео-, звукозапис (ч. 10 ст. 188 ГПК України). Тому досить важко або ж взагалі неможливо буде встановити умови мирної угоди, укладеної усно під час проведення процедури врегулювання спору за участі судді.

Укладення мирної угоди в спрощений спосіб шляхом обміну листами, факсограмами, телеграмами, телефонограмами унеможливить зафіксувати всі умови такої мирної угоди, не дозволить чітко визначити повноваження сторін на здійснення таких дій. До того ж, наразі майже ніхто із суб'єктів господарювання не використовує в своїй діяльності факсограми, телеграми, телефонограми.

В той же час, запропонована П.О. Попковим можливість укладення мирної угоди в електронній формі заслуговує на підтримку. За приписами ст. 5 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг»

електронний документ – документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа. Електронний документ може бути створений, переданий, збережений і перетворений електронними засобами у візуальну форму. Візуальною формою подання електронного документа є відображення даних, які він містить, електронними засобами або на папері у формі, придатній для приймання його змісту людиною. Для ідентифікації автора електронного документа може використовуватися електронний підпис – ч. 1 ст. 6 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг». Згідно ч. 2 ст. 6 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» накладанням електронного підпису завершується створення електронного документа. При цьому відповідно до ч. 1 ст. 7 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» оригіналом електронного документа вважається електронний примірник документа з обов'язковими реквізитами, у тому числі з електронним підписом автора або підписом, прирівняним до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронні довірчі послуги».

На сьогоднішній день, суб'єкти господарювання активно використовують в своїй господарській діяльності електронні документи, які є належними та допустимими доказами відповідно до ст. 73 ГПК України. Згідно ч. 9 ст. 6 ГПК України, суд проводить розгляд справи за матеріалами судової справи у паперовій або електронній формі в порядку, визначеному Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему та/або положеннями, що визначають порядок функціонування її окремих підсистем (модулів).

Законодавець надає змогу сторонам врегулювати свій спір на безконфліктній основі за участю судді у стислі терміни до 30 днів. При цьому суддя має право скоротити цей строк. Тому сторони мають бути організованими і не витратити час на зайві суперечки. Вироблення умов майбутньої мирової угоди може відбуватись до початку відкритих нарад за участю судді із залученням професійних юристів.

Подальшим напрямом дослідження проблем мирової угоди, укладеної за наслідками проведення процедури

врегулювання спору за участю судді є з'ясування наслідків відмови судді у затвердженні мирової угоди, укладеної у ході такої процедури.

Проведення дослідження дозволяє дійти наступних **висновків**:

1. Процедура врегулювання спору за участю судді в господарському судочинстві – це спеціальна судова процедура, специфіка якої полягає у тому, що після зупинення провадження у справі на етапі попереднього судового розгляду, сторонами даного спору на засадах добровільності та конфіденційності здійснюється пошук шляхів мирного врегулювання спору за допомогою судді господарського суду, який спрямовує хід цієї процедури та забезпечує її дотримання сторонами, а також надає іншу передбачену законодавством допомогу сторонам у врегулюванні конфлікту.

2. Укладення мирової угоди за наслідками проведення процедури примирення за участю судді має свої особливості у порівнянні з укладенням мирової угоди на інших етапах судового процесу. Вони полягають у наступному: а) сторони визначають умови майбутньої угоди за активної участі судді-доповідача, який організує процедуру досягнення мирного врегулювання; б) узгодження умов майбутньої угоди її укладання та подання спільної заяви до суду про її затвердження відбуваються коли господарська справа зупинена, а процедура розгляду заяви про затвердження мирової угоди відбувається після відновлення провадження у справі у ході попереднього судового засідання; в) під час проведення процедури врегулювання спору за участю судді жодної фіксації цієї процедури не відбувається; г) необхідність визначення майбутніх домовленостей у короткі терміни. Тому важливою є чітка фіксація досягнутих сторонами домовленостей у тексті мирової угоди, висока організованість сторін при виробленні умов майбутньої мирової угоди.

3. Відмова від письмової форми мирової угоди або ж укладення її у спрощений спосіб шляхом обміну листами, факсограмами, телеграмами, телефонограмами під час врегулювання спору за участю судді недоцільна з огляду на відсутність фіксації процесу, але укладення мирової угоди у електронному вигляді є можливим з огляду на останні тенденції розвитку електронного правосуддя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Можайкіна О. Правовий аналіз врегулювання спору за участю судді. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2018. № 2. с. 174–180.
2. Романадзе Л. Д. Сдерживающие недостатки: какие пробелы в проектах новых ХПК, ГПК и КАС будут мешать примирению сторон судьей или медиатором. Закон і бізнес URL: http://zib.com.ua/ru/print/128584-kakie_probely_v_proekтах_novih_hpk_gpк_i_kas_budut_meshat_pr.html
3. Кисельова Тетяна Інтеграція медіації в судову систему України: Програмний документ, Рада Європи, Київ, 2017 URL: <https://md.ukma.edu.ua/wp-content/uploads/2018/11/Kyselova-T.-Mediation-Integartion-UKR.pdf>
4. Петренко Н.О. Врегулювання спору за участю судді в господарському судочинстві. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 10. С. 73–77.
5. Ментух Н.Ф. Созанська Т.І. Врегулювання спору за участю судді в господарському процесі. Юридичний електронний науковий журнал. 2019. № 5. С. 101–103.
6. Гопанок І. В. Поняття та характерні ознаки врегулювання спору за участю судді в господарському судочинстві. Прикарпатський юридичний вісник Випуск 2(23) Том 5, частина 2, 2018. С. 18–21.
7. Ухвала Господарського суду Рівненської області від 21 грудня 2022 року у справі № 918/930/22. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108058423>
8. Попков В.О. Види мирових угод у господарському судочинстві. Право і суспільство. № 2 частина 2. 2019. с. 83–86.